

PUNKEISTA/ PUUTIAISISTA

Puutiainen eli punkki on pieni hämähäkkieläimiin kuuluva niveljalkainen. Puutiaisia esiintyy lähes kaikkialla maapallolla. Puutiaisia on arvioitu olevan 800 eri lajia.

Punkkilajit Suomessa

Merkittävin Suomessa esiintyvä puutiaislaji on luonnossa esiintyvä punkki *Ixodes ricinus*. Punkit ovat aktiiveja noin huhtikuusta aina marraskuuhun saakka. Keväällä lämpötilan noustessa 5-7 asteeseen maaperässä olevat punkit lähtevät liikkeelle. Punkit elävät ja liikkuvat aluskasvillisuuden joukossa, heinikossa ja pusikoissa. Punkit eivät kestä kuumuutta ja viihtyvät parhaiten sopivan kosteissa paikoissa. Suomen olosuhteissa punkin elinkierto kestää 2-4 vuotta. Jokainen kunkin kehitysvaihe vaatii veriaterian kehittyäkseen seuraavaan vaiheeseen ja aikuinen naaraspunkki kyetäkseen munimaan. Puutiaisen isäntäeläimiä ovat mm hiiret ja myyrät, mutta vähemmissä määrin myös koirat, kissat, ihmiset. Punkit levittävät eläimiin tauteja, mm borrelioosia ja anaplasmoosia.

Nykyisin lisääntynyt vapaampi matkustelu ulkomailla on tuonut Suomeenkin uuden loislajin, meillä aikaisemmin tuntemattoman, ruskean koirapunkin *Rhipicephalus sanguineus*. Alunperin Afrikasta kotoisin oleva punkki ei Suomessa selviydy luonnossa, mutta viihtyy hyvin sisätiloissa. Samoin kuin puutiainen *Ixodes ricinus*, myös ruskea koirapunkki levittää sairauksia, mm. *Ehrlichia canis*-tartuntaa.

Borrelioosi eli Lymen tauti

Borrelioosin aiheuttaja on puutiaisten, *Ixodes ricinus* levittämä spirokeettoihin kuuluva bakteeri. Tartunnan lähteenä toimivat tavallisesti pienet jyrsijät. Sairastuneella koiralla esiintyy mm. ontumista, jäykkyyttä, nivelten arkuutta, kuumetta, ruokahaluttomuutta, väsyneisyyttä, ja neurologisia häiriöitä. Kliinisiä oireita aiheuttavaa borrelioosia ei ole tavattu kissalla. Sairaus diagnosoidaan kliinisten oireiden ja verikokeen perusteella, verikokeessa todetaan mahdolliset vasta-aineet. Hoitona käytetään pitkää antibioottikuuria. Suomessa ei ole saatavilla koirille rokotetta, joten tartunnan tärkein ennaltaehkäisy on puutiaisen kiinnittymisen ehkäisy ja jo kiinnittyneiden punkkien mahdollisimman nopea irrottaminen iholta.

Anaplasmoosi

Anaplasmoosin aiheuttaja on puutiaisen, *Ixodes ricinus* levittämä *Anaplasma phagocytophilum*-bakteeri. Tartunnan lähteenä toimivat ainakin peura ja lammas. Sairastuneen koiran oireet ovat moninaisia ja sopivat moneet muuhunkin sairauteen: mm. kuumetta, ruokahaluttomuutta, väsymistä, ontumista, nivelkipuja, jäykkyyttä jne. Myös samanaikainen infektio Borrelian kanssa on mahdollista. Diagnoosiin päästään kliinisten oireiden ja verikokeella todettujen vastaaineiden perusteella. Hoitona käytetään pitkää antibioottikuuria. Myöskään anaplasmoosiin ei ole rokotetta, joten tartunnan tärkein ennaltaehkäisy on puutiaisten kiinnittymisen estäminen ja jo kiinnittyneiden punkkien mahdollisimman nopea irrottaminen iholta.

Puutiaisaivokuume eli TBE (tick borne encephalitis)

Puutiaisaivokuume on vakava sairaus, jonka aiheuttaja on puutiaisen välityksellä leviävä virus. Tartunnan lähteenä toimivat pienet jyräjät. Ruotsissa tiedetään koirilla olleen muutama tautitapaus, mutta Suomessa sairaustapauksista koirilla ei ole tietoa. Sairastuneen koiran oireita ovat mm kuume, horjuminen, koordinaatiovajeet. Puutiaisaivokuumeeseen ei ole hoitoa, koska antibiootit eivät auta viruksen aiheuttamiin sairauksiin. Myöskään puutiaisaivokuumeeseen ei ole olemassa rokotetta, joten tartunnan tärkein ennaltaehkäisy on puutiaisen kiinnittymisen estäminen ja jo kiinnittyneiden punkkien mahdollisimman nopea irrottaminen iholta.

Puutiaisten kiinnittymisen estäminen

Kuten edellä kävi ilmi, on punkkien kiinnittymisen estäminen erittäin tärkeää. Tämä on ainoa tapa ennaltaehkäistä koiraa sairastumasta punkkien levittämiin sairauksiin, joihin myös siis ihminen voi sairastua. On pidettävä mielessä, että koira voi turkissaan tuoda sisälle myös vielä kiinnittymättömiä punkkeja. Karvaisena kaverinamme koira on parempi punkkien kerääjä kuin ihminen.

Puutiaisten kiinnittymisen estämiseen on kehitetty useampia toimivia eläinlääkevalmisteita. On olemassa koiralle käytettäviä punkkipantoja, mm. Scalibor-panta. Saatavilla on myös yrttipantoja, joiden teho ei kuitenkaan ole yhtä hyvä kuin varsinaisten eläinlääkevalmisteiden.

On olemassa myös koiran iholta vaikuttavia lääkevalmisteita, mm. Exspot ja Frontline. Tutustu huolellisesti lääkevalmisteiden pakkauksiin ennen niiden käyttöä, kysy lisätietoa sekä apteekista että eläinlääkäriltä. Ihanteellisinta olisi yhdessä eläinlääkärin kanssa suunnitella koiralle koko punkkikauden kattava, sopiva ennaltaehkäisy estämään punkkitartuntoja.

Punkin poisto iholta

Punkkikautena eli varhaiskeväästä myöhäissyksyyn koiralle on erittäin tärkeää tehdä päivittäinen punkkisyynti.

Tutki ja kampa koirasi huolella tiheällä kammalla mahdollisimman pian lenkkien jälkeen. Tällöin punkit eivät vielä ole ehtineet kiinnittyä ihoon. Jos kuitenkin löydät punkin, poista se kokonaisuudessaan ihosta mahdollisimman nopeasti. On olemassa punkkipihetejä, mutta ilman niitäkin punkin pystyy hyvin irrottamaan. Punkin päälle ei kannata laittaa voita, rasvaa, tms. Tartu punkkiin tyvestä eli mahdollisimman läheltä ihoa, varo puristamasta punkkia. Kierrä yhtäjaksoisesti samaan suuntaan ja vedä samalla kevyesti. Tarkista, että sait myös punkin leuat/pään pois ihon sisästä. Vaikka olisit saanut punkin kokonaisuudessaan pois, tulee iholle pieni kuiva näppylä, joka häviää pois ajan kuluessa. Jos alue alkaa kuitenkin punoittaa, turvota, erittää tms, puhdista alue ensiavuksi paikallisantiseptillä ja ota yhteyttä eläinlääkäriin.

Aija Jantunen
ELL
Lohjan Pieneläinklinikka